

УДК 347.73

DOI <https://doi.org/10.32837/chern.v0i4.268>

У. О. Олексій
доктор філософії,
асистент кафедри конституційного,
адміністративного і фінансового права
Чернівецького юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»
orcid.org/0000-0002-3374-7114

ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Метою статті є дослідження питання розвитку публічних фінансів в умовах цифрової трансформації.

Ураховуючи постійні трансформації інформаційних технологій, розвиток мережі Інтернет, відповідно, змінюється та вдосконалюється, як і фінансове законодавство, і сфера публічних відносин та публічні грошові кошти. Сучасне суспільство неможливо уявити сьогодні без використання мережі Інтернет. Інформаційна розбудова нашої країни та розвиток суспільства в останні роки набуває ще більшого значення та стрімкого зростання, розвивається і правова наука. Усе більше і більше сфер суспільного життя проходять період цифрової трансформації, і право, як регулятор суспільних відносин, не виняток. Можна спостерігати за зміною та оновленням призначення ролі держави в правовій сфері. Фактично всі суспільні сфери життя людини та громадянина здійснюються за допомогою Інтернету, даючи можливість таким чином вільно виражати свої думки та реалізовувати своє право на свободу висловлювання та свободу думки. Варто зазначити, що гарантія реалізації даного права закріплена в Загальній декларації прав людини та Міжнародному пакті про громадянські та політичні права. Також необхідно відмітити, що Інтернет – це не тільки джерело інформації, а й фактично спосіб отримати доступ до всіх суспільно важливих ресурсів та послуг. Беручи до уваги пандемію, з якою зіштовхнувся весь світ, життя перетворилось на онлайн, а мережа Інтернет стала платформою для реалізації права на освіту, а також забезпечення належних умов життя завдяки онлайн-покупкам та іншим видам послуг. Саме тому цифрова економіка потребує вдосконалення та модернізації способів здійснення контролю за державними коштами. Таким чином, і фінансове право стоїть на порозі цифровізації та трансформації сучасного суспільства. Використовуючи Інтернет-технології, можна спростити доступ до багатьох фінансових функцій та операцій, тим самим підвищити прозорість в діяльності фінансових установ та покращити контроль за рухом публічних коштів держави.

Ключові слова: цифрова трансформація, Інтернет, публічні фінанси, інформаційні технології, державні кошти.

Oleksii U. O. TO THE ISSUET OF PUBLIC FINANCES IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION

The aim of the article is to study the development of public finances in the context of digital transformation.

Given the constant transformation of information technology, the development of the Internet is changing and improving and financial legislation, including the field of public relations and public funds. Modern society is impossible to imagine today without the use of the Internet. The information development of our country and the development of society in recent years is becoming even more important and growing rapidly, and legal science is developing accordingly. More and more spheres of public life are undergoing a period of digital transformation and law as a regulator of public relations is no exception. You can see the change and renewal of the role of the state in the legal sphere. Virtually all social spheres of human and civil life are carried out through the Internet, thus giving the opportunity to freely express their thoughts and exercise their right to freedom of expression and freedom of thought. It should be noted that the guarantee of the realization of this right is enshrined in the Universal Declaration of Human Rights and the International Covenant on Civil and Political Rights. It should also be noted that the Internet is not only a source of information, but also in fact a way to access all socially important resources and services. Given the pandemic facing the world, life has become online, and the Internet has become a platform for realizing the right to education, as well as providing adequate living conditions through online shopping and other services. That is why the digital economy needs to improve and modernize the ways of controlling public funds. Thus, financial law is on the verge of digitalization and transformation of modern society. Using Internet technologies can simplify access to many financial functions and operations, thereby increasing transparency in the activities of financial institutions and improving control over the movement of public funds.

Key words: digital transformation, Internet, public finance, information technologies, public funds.

Розвиток ІТ-технологій спричиняє активізацію досліджень у галузі фінансового права. Окрім цього, відбуваються значні зміни в системі органів державної влади, а також у правовому регулюванні діяльності таких органів. Виходячи із цього, пріоритетним напрямом у діяльності всіх державних інституцій повинні стати захист прав людини і громадянина. Одним із важливих питань у контексті захисту прав і свобод людини і громадянина є ефективність фінан-

сової діяльності держави. Саме права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, і держава відповідає за свою діяльність перед людиною. Усі потреби і права громадян, які визначено на конституційному рівні, передбачають необхідність їх матеріального забезпечення, а точніше, фінансування в певному обсязі з публічних фондів коштів, які для цього створюються на державному або місцевому рівні.

А.В. Марущак у своєму дослідженні звертає увагу на те, що поширеність інформаційних та комунікаційних технологій у сучасному світі робить практично неможливим ведення повсякденного життя без цих технологій. Сьогодні важко назвати сферу суспільного життя, якої б не торкнулась діджиталізація, яка являє собою перетворення даних у цифровий формат із застосуванням технологій. Адаптація цифровізації є дуже важливою, зокрема, і для банківського сектору [5, с. 331].

Також варто погодитись із думкою А.І. Гнатовської про те, що політика української держави орієнтована на активне впровадження цифрових потужностей у життя народу, незважаючи на повільне впровадження стійких платформ електронного уряду, обмежені ресурси для реалізації цифровізації та фактичне перебування країни у стані війни. Прямуючи шляхом до електронної демократії, потрібно керуватися довгостроковими та багатоаспектними задачами, які необхідно поетапно вирішувати та досягати бажаних цілей. Автор також зазначає, що державна політика явно спрямована на прискорення процесів цифрової трансформації в Україні. Про дійсну електронну демократію та якісне електронне урядування можна говорити лише після їх випробування часом та будучи впевненими в можливості подолання або пом'якшення за їх допомогою кризових ситуацій. Цифрова трансформація є важливою частиною сталого розвитку України та доступності публічних послуг для населення [2, ст. 42].

Т.А. Латковська у своєму дослідженні зазначає, що галузь науки фінансового права за формулою спеціальності досліджує суспільні відносини, що складаються у сфері формування, розподілу і використання коштів публічних грошових фондів. Вчена зазначає, що, розглядаючи названу сферу суспільних відносин, наука фінансового права аналізує і вивчає не тільки створювані правові норми, спрямовані на регулювання фінансових суспільних відносин із метою досягнення поставлених цілей і завдань, а й їх систему, джерела, фінансові правовідносини, що виникають у результаті впливу фінансово-правових норм на сферу фінансової діяльності. У цьому напрямку найважливішим завданням науки стає розробка моделі правового регулювання цифрових технологій, що дасть змогу утримати баланс між збереженням фундаментальних суспільно-правових цінностей та безперешкодним розвитком інноваційних технологій, спрямованих на підвищення рівня життя [4, с. 47–48].

Говорячи про публічні фінанси, під ними слід розуміти суспільні відносини, що пов'язані із задоволенням публічного фінансового інтересу та які виникають у процесі утворення, управління, розподілу (перерозподілу) та використання фондів коштів держави, місцевого самоврядуван-

ня та фондів коштів, за рахунок яких задовольняються суспільні інтереси, визнані державою або органами місцевого самоврядування, незалежно від форми власності таких фондів. Можна також стверджувати, що публічні фінанси є вкрай важливими та необхідними для держави, адже саме публічні фінанси надають можливість забезпечувати країну фінансовими ресурсами для потреб суспільства.

Професор Л.К. Воронова зазначає, що «публічні фінанси – це сформовані фінансовими відносинами грошові фонди, які необхідні для існування публічних органів і фінансування покладених на них функцій» [1].

У навчальному курсі з фінансового права, виданому відомими юристами-фінансистами М.В. Карасьовою та Ю.О. Крохіною, зазначається: «Центральне місце в системі фінансів займають публічні фінанси, до яких належать фінанси держави та муніципальних утворень. Державні (публічні) фінанси – це система грошових відносин із приводу акумулювання, розподілу та використання фондів грошових коштів із метою матеріального забезпечення виконання державних функцій та завдань» [3]. Як правило, фінансисти розглядають публічні фінанси як різновид фінансів, наявних у державі, і зараховують до них державні фінанси та фінанси місцевого самоврядування.

Окрім того, необхідно визнати, що публічні фінанси є досить важливими та необхідними для функціонування правової держави. Саме публічні фінанси надають можливість забезпечувати країну фінансовими ресурсами для потреб суспільства. За допомогою публічних фінансів здійснюється проведення видатків на функціонування таких важливих сфер, як охорона здоров'я, освіта та наука, фінансування фонду соціального забезпечення та страхування, утримання малолітніх, інвалідів та малозабезпечених сімей, захист навколишнього середовища, економіка країни у цілому.

У рамках сучасної західної науки можна задати нові орієнтири українській фінансовій науці та практиці щодо врахування у структурі публічних фінансів України таких складових частин, що пов'язані із сучасними тенденціями розвитку і на яких слід зробити акценти. Варто виокремити складову частину публічних фінансів, що пов'язана з фінансами приватного сектора та представлена відносинами державних органів влади та органів місцевого самоврядування із приватним бізнесом, що в економічній літературі визначається як державно-приватне партнерство. Необхідно також акцентувати увагу на складовій частині публічних фінансів, що пов'язана з діяльністю фінансових корпорацій (організацій) державних та місцевих органів самоврядування на внутрішніх фінансових ринках. У рамках структури публічних фінансів України слід вирізнити ще одну складову

частину, що пов'язана з діяльністю фінансових корпорацій (організацій) державних та місцевих органів влади на міжнародних ринках. Слід звернути також особливу увагу на специфічне місце у структурі публічних фінансів України ще однієї складової частини, що представлена публічними коштами спеціальних (цільових) позабюджетних фондів, як державних (Пенсійного фонду України та інших фондів соціального забезпечення), так і фондів місцевого самоврядування. Стосовно ж позабюджетних цільових фондів місцевого самоврядування, то вони нині потребують свого відновлення та розвитку в Україні з огляду на реформи, що запроваджуються, і логічно мають бути вбудованими також у структуру публічних фінансів [6, с. 227].

Важливим моментом, який варто зауважити, є виділення в державному бюджеті України на поточний рік більше одного мільйона гривень на цифровізацію України. Зазначимо, що під державним бюджетом України варто розуміти систему відносин, що пов'язана з грошима, яка виникає між державою, з одного боку, і підприємствами, установами та організаціями – з іншого, а також між державою та суспільством, з метою формування, реалізації та використання централізованих фондів коштів. Врегулювання в Державному бюджеті питання розвитку інформаційних технологій в Україні свідчить про актуальність даного питання.

Міністерство фінансів України представило проекти, які дозволять громадянськості отримувати інформацію, що публікуватиметься у відкритому доступі та зручному форматі і забезпечить можливість проводити порівняльний аналіз різних фінансових показників. Також спроститься доступ до інформації про бюджетні кошти. Зазначається, що затверджений урядом перелік проектів буде реалізований протягом трьох років та сприятиме розбудові цифрової держави, і такі проекти допоможуть Україні увійти до ТОП-20 цифрових країн світу. Окрім того, в оновленій Стратегії реформування системи управління державними фінансами до 2025 року міститься перелік заходів щодо реалізації пріоритетних напрямків цифрової трансформації та встановлено результативні показники, головною метою Стратегії є запровадження нової моделі єдиного спільного інтегрованого інформаційного середовища у сфері управління державними фінансами [7].

Так, відповідно до Стратегії побудова ефективної та конкурентоспроможної національної економіки передбачає проведення системної реформи управління державними фінансами у складі системи державного управління загалом, проблеми та неузгодженості якого становлять серйозний ризик для відновлення економічного зростання. Ефективна система управління державними фінансами є основою для реалізації державної політики і досягнення стратегічних цілей роз-

витку шляхом забезпечення дотримання загальної бюджетної дисципліни, стратегічного розподілу бюджетних коштів та ефективного надання державних послуг. Сьогодні система управління державними фінансами не повною мірою відповідає вимогам часу. Проявом її недостатньої ефективності є низький рівень задоволення потреб населення в державних послугах та слабкість державних інституцій з огляду на великий розмір видатків сектору загального державного управління, що, за оцінками МВФ, становив на кінець 2015 року близько 43,2 відсотка валового внутрішнього продукту.

Також дана стратегія передбачає врегулювання питання у сфері державних фінансів за допомогою задоволення зростаючого попиту на більш ефективні та менш затратні послуги для громадян та бізнесу, що на сьогодні є надскладним завданням. Одним із інструментів реалізації цього завдання є широке запровадження ІТ-рішень та автоматизація наявних процесів, що також сприятиме зниженню впливу людського фактору та корупційних ризиків. Натомість поточний стан засобів технічного забезпечення в органах системи управління державними фінансами не лише суттєво обмежує можливості з впровадження нових функцій та підключення до систем нових користувачів, але і ставить під загрозу виконання поточних функцій та забезпечення ІТ-безпеки. Серед основних причин – постійне недофінансування ІТ-потреб та відсутність стратегії управління ІТ-процесами у сфері державних фінансів [8].

Реалізація пріоритетів реформи управління державними фінансами також ускладнюється через відсутність інтегрованої інформаційної системи для супроводження всіх стадій процесу підготовки та виконання бюджету і програмного забезпечення для модернізації бухгалтерського обліку в державному секторі.

Отже, підсумовуючи вищесказане, варто відмітити стрімкий розвиток України в умовах зростання ролі інформаційних технологій у житті країни. Цифрова трансформація охоплює всі сфери суспільного життя, і наша держава намагається рухатись та підлаштовуватись під сучасні трансформації, що ставляться перед нею. Використовуючи Інтернет-технології, можна спростити доступ до багатьох фінансових функцій та операцій і тим самим підвищити прозорість у діяльності фінансових установ, покращити контроль за рухом публічних коштів держави.

Література

1. Воронова Л., Криницький І., Кучерявенко Н. Финансовое право : учеб. пособ. для студ. юрид. вузов и фак. Харьков : Право. 2006. 384 с.
2. Гнатовська А.І. Концепція «сервісної держави»: досвід іноземних держав та особливості впровадження в Україні в умовах цифровізації. *Наукові праці*

Національного університету «Одеська юридична академія». Т. 28 . Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 37–43.

3. Карасева М.В., Крохина Ю.А. Финансовое право / под ред. М.В. Карасевой. Москва : Изд-во НОРМА, 2002. 288 с.

4. Латковська Т.А. Фінансово-правове регулювання суспільних відносин в умовах цифрової трансформації. *Фінансове право в умовах цифрової трансформації: колективна монографія* / за заг. ред. Т.А. Латковської. Чернівці : Технодрук, 2021. 418 с.

5. Марущак А.В. Контрольні повноваження центральних банків світу та деякі аспекти їх цифрової трансформації. *Фінансово-правове регулювання суспільних відносин в умовах цифрової трансформації.*

Фінансове право в умовах цифрової трансформації: колективна монографія / за заг. ред. Т.А. Латковської. Чернівці : Технодрук, 2021. 418 с.

6. Нечай А.А. Проблеми правового регулювання публічних фінансів та публічних видатків : монографія. Чернівці : Рута, 2004. 264 с.

7. URL : https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_zaprovadzuie_prozorii_instrument_pidvishchennia_efektivnosti_tsifrovogo_rozvitku_sistemi_upravlinnia_derzhavnimi_finansami-312 (дата звернення: 28.10.2021).

8. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.10.2021).